

Гуленко М. О.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека

НААН, Київ, вул. Героїв Оборони, 10

email: mhulenko@ukr.net

УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ В ПОДЕБРАДАХ – УСПІШНО РЕАЛІЗОВАНИЙ ПРОЄКТ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В ЕМІГРАЦІЇ У 1922–1935 РР.

Анотація. Тези присвячені передумовам виникнення і діяльності Української господарської академії в Подєбрадах (УГА), патріотичним цілям освітнього процесу в УГА, висвітлено важливі аспекти її діяльності.

Abstract. The theses are devoted to the prerequisites for the emergence and activity of the Ukrainian Academy of Economics in Poděbrady (UAE), the patriotic goals of the educational process at the UEA, and highlight important aspects of activity of the UEA.

Ключові слова: Українська господарська академія, еміграція, освіта.

Keywords: Ukrainian Academy of Economics, emigration, education.

У період становлення більшовицького режиму, політичні репресії в Україні призвели до масової еміграції на Захід сотень діячів освіти, науки й культури, тисяч молодих інтелектуалів [1]. Закордоном вони шукали нагоди кооперації з європейськими діячами, їх організаціями та урядами, для продовження боротьби за свою державність. Важливу роль у цьому відіграло створення науково-освітніх установ, які надовго стали центром для об'єднання українських студентів у еміграції.

Однією з таких освітніх інституцій була Українська господарська академія (УГА), заснована українськими емігрантами за активного сприяння уряду Чехословаччини на чолі з Томашем Масариком. У цьому контексті варто розглянути які цілі стояли за створенням УГА, а також який науковий і суспільний внесок вона зробила для Чехословаччини, Європи та України.

Завдяки сприятливій політиці тамтешнього уряду на початку 1920-х років в Чехословаччині було засновано ряд громадських організацій, що стимулювало високу концентрацію тут українських емігрантів, особливо молоді. Серед студентства досить скоро склався запит на вищу технічну сільськогосподарську освіту, і на державному рівні було вирішено заснувати самостійний вищий навчальний заклад технічного напрямку із трьома основними напрямками агротехнічної освіти: агротехнічно-лісовий, сільськогосподарсько-інженерний та економічно-коопертивний. Ректором

став І. Шовгенів (1874–1943) – український гідротехнік і меліоратор, проректором – Б. Іваницький (1878–1953) – фахівець у галузі лісівництва, геоботанік, громадський діяч і засновник української школи лісівників, секретарем професорської ради був доцент Іродіон Шереметинський (1873–1937), ветеринарний лікар, директор Департаменту ветеринарії уряду УНР. Українська сільськогосподарська академія розпочала свою діяльність 22 квітня 1922 року в Подєбрадах. Її статут було затверджено 16 травня 1922 року згідно із ухвалою Міністерства Хліборобства Чесько-Словацької Республіки за числом 35168-1а виданого на підставі закону від 9 квітня 1920 року. (ч. 238 збір зак. розпоряджень), згідно якого УГА визначалася як приватна школа з «високошкільською організацією» в справах адміністрування школою, формами занять та проведення іспитів вона визначалась як «національна висока фахова школа», що ставила своїм завданням підготувати для України вчених агрономів, лісівників, економістів, кооператорів, статистиків, меліораторів, гідротехніків та технологів [2]. Лектуру очолювали провідні вчені різних галузей знань: з лісівництва – Б. Іваницький, М. Косюра, С. Колубаєв; з економічних наук – В. Тимошенко, М. Добриловський, В. Іванис; із соціології, статистики – О. Бочковський, В. Старосольський, Ф. Щербина; з технічних наук – С. Комарецький, М. Вікул, І. Труба та ін. [1].

Матеріально-технічна база цього вузу складалася з 33 профільних кабінетів, 2 дослідних ферм, 1 лісового розсадника, метеорологічної станції, 4 термінологічних комісій, 2 навчальних кооперативів. Це дозволило УГА досить швидко стати одним із провідних галузевих науково-освітніх центрів не тільки Чехословаччини, а і Європи. Друкований доробок професорсько-викладацького складу вузу тільки на 1 січня 1931 року. досягав 28 845 публікацій. Викладачами УГА були майже 90 провідних для свого часу учених та освітян, які практично всі емігрували з України. [3]. За час функціонування УГА освіти в ній здобули зі званням інженера 569 осіб: агрономів – 125, лісівників – 92, хіміків-технологів – 58, гідротехніків та економістів-кооператорів – 167. Більшість студентів до 1926 – 1927 років отримувала стипендію від чехословацького уряду [4]. Випускники УГА знайшли роботу у 16 різних країнах, найбільше – у Чехії і тодішній Польщі на сучасних західноукраїнських землях [5]. Як Чехію, так і Україну своїми новітніми відкриттями для потреб аграрного сектору у свій час прославили: К. Мацієвич, Ю. Русов, Б. Іваницький, В. Тимошенко та інші. Їхні здобутки отримали прижиттєве визнання чисельними медалями та дипломами різних виставок Чехословаччини у 20–30-х років ХХ століття. [3].

У 1928 році УГА повністю перейшла у підпорядкування Міністерства хліборобства Чехословаччини, яке майже одразу після цього заборонило

подальший набір нових студентів та поставило перед керівництвом УГА завдання щодо її поступової ліквідації до кінця 1931/1932 навчального року. Зусилля зі збереження Академії не дали результатів. Офіційно її ліквідували відповідно до постанови Ради міністрів ЧСР від 31 грудня 1935 р. та наказу Міністерства хліборобства від 1 січня 1936 р., а її спадкоємцем став Український технічно-господарський інститут в Подєбрадах, що продовжив діяльність як заочна вища політехнічна школа [2].

Заснування такого українського закладу вищої технічної освіти за кордоном як УГА мав ряд важливих позитивних наслідків. Українська молодь з Великої України, Західної України, Кубані, Буковини а також Зеленого Клину отримала вищу технічну освіту і якісні можливості для професійної реалізації. УГА стала великим осередком розповсюдження української наукової думки, а також значним центром єднання українських патріотів України, таким чином повністю виконавши цілі свого заснування.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Щебетюк, Н. Б. (2013). Чеська сільськогосподарська книга у фондах ННСГБ НААН: Історія та сучасність. *Історія науки і біографістика*, (1). https://inb.dnsgb.com.ua/2013-1/13_stebetuk.pdf
- [2] *Українська господарська академія в Чехословацькій республіці*. (1928). Подєбради, 64 с. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21328/file.pdf>
- [3] Вергунов, В. А. (2013). Сільськогосподарська дослідна справа Чехії та України: З історії взаємин. *Історія науки і біографістика*, (1). https://inb.dnsgb.com.ua/2013-1/13_vergunov.pdf